

ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

Рокіцька Н. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри німецької філології та
методики навчання німецької мови*

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

19 березня 2020 року громадськість України відзначає дев'яностолітній ювілей геніальної української поетеси Ліни Костенко, – людини, яка є «голосом народу». Творчість письменниці – це відображення цілої епохи, вона вражає не одне покоління читачів та літературознавців своєю самобутністю, неповторністю художніх відкриттів.

Постать Ліни Василівни з її боротьбою за національну культуру, громадянську свідомість та етику людського буття, з її естетичним новаторством та самобутніми підходами, є знаковою не лише для української, але й європейської і світової культур, зважаючи на гострі проблеми збереження національної ідентичності.

Твори Ліни Костенко перекладалися і перекладаються багатьма мовами народів світу: англійською, німецькою, французькою, іспанською, італійською, білоруською, болгарською, російською, польською, чеською, сербською, естонською, португальською, румунською, словацькою, хорватською, угорською, шведською.

Переклад поетичних творів має особливу специфіку пов'язану з унікальністю жанру, адже він передбачає відтворення змісту твору оригіналу за допомогою підбору мовних засобів і прийомів. Ліричні твори Ліни Костенко, як і загалом сучасна українська поезія станом на сьогодні, не особливо широко представлені у перекладознавчих дослідженнях.

У доробок перекладів українських літературних творів німецькою мовою загалом, поезій Ліни Костенко зокрема, вагомий внесок зробила Анна-Галя Горбач – літературознавець, перекладач, видавець та громадська діячка. На сьогодні важко знайти аналог такому феномену в культурі інших народів як українська емігрантка з Буковини. У своїй статті «Україна у віддзеркаленні своєї літератури. Поезія як пережитий шлях народу» Анна-Галя Горбач, наводить наступний опис українсько-німецьких літературних взаємин: «Німецький читач знає про українську літературу занадто мало, і це не є випадковістю: увесь час, поки Україна належала царській Росії, понад 200 років, письмове вживання української мови було заборонене указом царя. Надивовижу багатому відродженню двадцятих років було брутально покладено край сталінським

терором; радянська Україна у наступні десятиліття піддалася тонкій політиці русифікації. За таких умов можна вважати чудом, що попри усі заборони, перешкоди і навіть небезпеки, цілі покоління українських прозаїків і поетів намагалися зберегти свою національну літературу» [2, с. 4].

З-під пера перекладачки у 1998 році у видавництві «Brodina-Verlag», співзасновницею якого була Анна-Галя Горбач, у німецькому містечку Райхельсгайм побачила світ перша збірка поезії Ліни Костенко. Вона стала восьмим дітищем видавництва, яке отримало назву рідного села А.-Г. Горбач на Буковині. Лише за два перші роки існування «Бродини» тут з'явилися німецькою мовою твори Ю. Андруховича, І. Римарука, Б. Кордуна, В. Шевчука, а також три антології – «Подай мені лютню з каміння», «Голоси із Чорнобиля» та «Україна у дзеркалі її літератури».

До збірки «Grenzsteine des Lebens: Gedichte» / «Віхи життя» увійшли вибрані вірші Ліни Костенко з циклів: «Крізь роки і печалі», «Альтернатива барикад», «Летючі катрени», «Інкрустації». Твори української поетеси як однієї із центральних постатей сучасної української поезії фігурували вже й у інших, раніше виданих антологіях. Німецькому читачеві запропонували цілу ліричну підбірку вибраних віршів Ліни Костенко з різних творчих періодів. «Віхи життя» розповідають про те, як жила творча людина в умовах репресивного режиму останніх десятиліть ХХ ст., відкривають нові грані в особистості поетеси, вказуючи на те, наскільки невичерпними є можливості діалогу з нею. До збірки увійшли неперевершені інтимні поезії Ліни Костенко, сповнені особистих переживань, роздуми про традиції, автентичність, зв'язок із природою та власним корінням, про свого роду «екологію душі», з якими міг би ідентифікувати себе німецький читач. Тут також ціла низка «Летючих катренів», в яких афористично, часто-густо іронічно висвітлені проблеми сучасного суспільства.

Поряд із Анною-Галею Горбач заслуга в промоції української літератури в німецькомовному просторі, особливо у часи, коли та була ще маловідомою, належить українській перекладачці, літературознавцю — Ірині Качанюк-Спех. Вона вперше в історії української перекладацької літератури здійснила повний переклад німецькою мовою «Енеїди» І. Котляревського. Особливо захопилася творчістю Лесі Українки, переклавши не лише її поезії, але й такі відомі твори, як «Лісову пісню», «Кассандру». Відрадно підкреслити, що у Тернопільському видавництві «Навчальна книга – Богдан» у 2010 р. побачила світ збірка української поезії у переспіві німецькою мовою Ірини Качанюк-Спех. Ця книга містить лише невелику частину поетичного скарбу України, окремі поезії Т. Шевченка, І. Франка, Д. Павличка, І. Калинця, В. Яніва, Р. Єндіка та інших. У барвистому букеті українських поетичних творів знаходимо і поезії Ліни Костенко, серед яких добре відомі: «Вечірнє сонце, дякую за день...», «Страшні слова...», «Стоїть у ружах золота колиска...», «Доля», а також її біографію німецькою мовою.

Аналізуючи переклади поетичних творів Ліни Костенко німецькою мовою, варто зазначити, що, зважаючи на широке використання авторкою виражально-зображувальних мовних засобів, при перекладі її творів виникають деякі труднощі. Тут втілюється найголовніше завдання для перекладача – підібрати відповідний еквівалент. Здебільшого при перекладі А.-Г. Горбач, І. Качанюк-Спех структура, семантика та стилістична функція зберігається. Ці поетичні інтерпретації характеризуються точною передачею змісту та стильових особливостей. Проте, необхідно констатувати, що можна виявити також деякі зміни, які вказують на те, що перекладачки намагалися не відступати від авторського стилю, часто відмовляючись від такого питомого для українських віршів елемента, як рима. Важливим залишається те, що завдяки таким трансформаціям присутнє намагання зберегти піднесений стиль письма, що, як і оригінал справляє особливе враження на читача.

Очевидним залишається те, що обидві перекладачки зробили вагомий внесок в ознайомлення німецькомовного читача із взірцевими творами української літератури. У перспективі цікаво було б зіставити їх стратегії перекладу, що сприятиме покращенню загальноперекладацьких навичок роботи студентів-філологів з текстами, водночас розвиватиме їх ерудицію та слугуватиме розширенню культурного кругозору.

Література

1. Безмежне поле: Українська поезія у переспіві німецькою мовою Ірини Качанюк-Спех / Упоряд. М. С. Смолій. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 160 с.
2. Гаврилів Т. Переклади з української мови німецькою мовою з 1991 до 2012. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VTS6jJ7PQhcJ:www.bookplatform.org/images/activities/426/ukrainiangermantranslationsstudykrhavryliv.doc+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> [17.02.2018].
3. Іваницька М. Мовна особистість перекладача як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Українське мовознавство*. КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. Вип. 41/1. С. 97–101.
4. Grenzsteine des Lebens : Gedichte / aus dem Ukrainischen von Anna-Halja Horbatsch. Reichelsheim : Brodina Verlag, 1998. 157 S.